

A környezeti károkért való felelősség

- az EU környezeti felelősségi irányelvének átültetése a magyar jogrendszerbe -

2012

A jelen tanulmány az Európai Unió Bizottsága LIFE+ programjának támogatásával készült.

Bevezető

Az EMLA Egyesület a környezetjogi szervezetek európai hálózatának, az Association Justice and Environment-nek egyik alapító tagja, s aktívan részt vesz e nemzetközi szervezet tevékenységében, amelynek céljai közé tartozik a környezet védelme érdekében mind a nemzeti, mind az európai uniós környezetjogi jogalkotásnak, illetve a környezetjogi előírások megfelelő végrehajtásának segítése.

A környezetben keletkező veszélyhelyzetekért és károkért való intézkedési, helytállási kötelezettség, a környezeti felelősség szabályozottsága egyre nagyobb jelentőséget nyer. A társadalmi, erkölcsi felelősség, a környezettudatosság szintje a környezetszennyezés problémáinak megoldásában önmagában nem hatékony eszköz, ezért a jogi szabályozás a környezetjogi felelősség területén is elengedhetetlen.

A környezetjogi felelősség szabályozásának legfőbb sajátossága, hogy több jogág felelősségi rendszeréből tevődik össze, így közigazgatási, polgári jogi és büntetőjogi szabályozás is igyekszik rendezni a környezethasználók felelősségét.

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/35/EK irányelve a környezeti károk megelőzése és helyreállítása tekintetében a környezeti felelősségről (környezeti felelősségi irányelv) 2004-ben került elfogadásra, s rendelkezéseit 2007-ben hatályba lépett jogszabályok és jogszabály-módosítások ültették át a hazai jogrendszerbe.

Az Irányelv az egyik legfontosabb környezetjogi alapelv, a „szennyező fizet” elvének érvényesítését szolgálja; azaz, a környezetkárosítónak viselnie kell a szükséges, környezetkárosodást megelőző, illetve a helyreállítási intézkedések költségeit, ideértve a kár, illetve a kárveszély felmérésének költségeit is.

A 2012-es év folyamán a Justice and Environment szervezet egyik kutatási témáját az Európai Unió vonatkozó jogszabálya tagállami átültetésének és érvényesülésének vizsgálata, elemzése képezte.

A környezeti felelősségi irányelv átültetése

Az irányelv elfogadását megelőzően is elsősorban a környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. számú törvény (Kvtv.), a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) és több kormányrendelet tartalmazta a környezeti felelősségre vonatkozó szabályokat.

Az irányelv átültetése a magyar jogrendszerbe az alábbi jogszabályok által valósult meg:

- 2007. évi XXIX. törvény egyes környezetvédelmi tárgyú törvények környezeti felelősséggel összefüggő módosításáról, mely módosította a
 - o Kvtv.,
 - o a Tvt.,
 - o a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény (Vgt.), és
 - o a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII törvény (Hgt.) egyes rendelkezéseit;
- 90/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről;
- 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a kármentesítés szabályairól

- 92/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- 93/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet módosításáról

Az irányelv átültetése két lépésben történt a tehát, egyrészt a 2007. évi XXIX. törvény módosította, kiegészítette a környezetvédelemre vonatkozó legfontosabb törvényi előírásokat, valamint kormányrendeleti szintű új szabályozások léptek életbe.

E körben a legfontosabb változás a Kvtv.-t érintette, melynek új 102/A, 102/B és 102/C szakaszai tartalmazzák az irányelv lényeges szabályait, így többek között a felelősség alóli mentesülés lehetőségeit, a kármentesítés, helyreállítás, kiegészítő helyreállítás szabályait, az információszolgáltatás kötelezettségét, a hatóságok beavatkozási jogait.

A Tvt., Vgt. és a Hgt. előírásai a Kvtv.-ben foglalt környezeti felelősségi szabályokra való utalással egészültek ki, a felsorolt kormányrendeletek pedig már a részletes szabályokat tartalmazzák.

A környezeti felelősségi irányelv átültetésével tágabbá vált a Kvtv. fogalomrendszere, változott a környezetkárosodás fogalma, új fogalmak jelentek meg, mint a környezetkárosodást megelőző intézkedés, helyreállítási intézkedés, környezeti elem által nyújtott szolgáltatás.

Módosultak a természetvédelmi és a vízjogi szabályokban is az egyes értelmező rendelkezések, így – az egyes jogszabályokban - megjelent a természetben okozott károsodás, a felszíni vízben okozott károsodás, a felszín alatti vizekben okozott károsodás, valamint a földtani közegben okozott károsodás definíciója.

Az irányelv átültetése nyomán a legjelentősebb mértékben a közigazgatási jogi felelősség körébe tartozó szabályok módosultak, melyek elsősorban megelőző és helyreállítási intézkedésekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak.

Környezethasználó – közigazgatási jogi felelősség alá tartozó szabályok szerint – köteles

- tartózkodni a környezetveszélyeztető magatartástól, illetve környezetkárosítástól tartózkodni, valamint az általa folytatott környezetveszélyeztető magatartást, illetve a környezetkárosítást abbahagyni;
- környezetveszélyeztetés, valamint környezetkárosodás esetén a környezetvédelmi hatóságot azonnal tájékoztatni, továbbá a környezetvédelmi hatóság által, valamint a külön jogszabályban meghatározott információkat megadni;
- környezetkárosodás bekövetkezése esetén minden lehetséges intézkedést megtenni a környezetkárosodás enyhítése, a kárelhárítás, illetve a további környezetkárosodás megakadályozása érdekében, így különösen haladéktalanul ellenőrzése alá vonni, feltartóztatni, eltávolítani vagy más megfelelő módon kezelni a környezetkárosodást okozó anyagokat, illetve más károsító tényezőket azzal a céllal, hogy korlátozza vagy megelőzze a további környezetkárosodást és az emberi egészségre gyakorolt kedvezőtlen hatásokat vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatások további romlását;
- környezetkárosodás bekövetkezése esetén az eredeti állapotot vagy a külön jogszabályban meghatározott, az eredeti állapothoz közeli állapotot helyreállítani, valamint a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást visszaállítani vagy azzal egyenértékű szolgáltatást biztosítani;
- az általa okozott környezetkárosodásért helytállni és a megelőzési, illetve helyreállítási költségeket viselni.

A környezetvédelmi hatóság kötelezi a környezethasználót a megelőző, helyreállító intézkedések megtételére, illetve ezeket maga is megteheti, vagy mással elvégeztetheti, továbbá dönt a helyreállítás sorrendjéről.

A fentiekén túlmenően a Kvtv. rögzíti, hogy a több tagállamot is érintő környezetkárosodás esetén az érintett tagállamok kötelesek együttműködni, illetve a Bizottságot tájékoztatni olyan környezetkárosodást esetében, amely nem az ország területén keletkezett.

Amennyiben a környezethasználó nem tartózkodik a környezetkárosító magatartástól, nem tesz eleget a helytállási és megelőzési kötelezettségeinek, illetve ha ezek eredménytelenek voltak, az illetékes hatóság a környezetveszélyeztető, illetve környezetkárosító tevékenység folytatását korlátozza, az általa megállapított feltételek biztosításáig felfüggeszti vagy megtiltja.

A környezeti felelősségi irányelv 4. cikke, és 8. cikkének (3) bekezdés b pontja alapján a Kvtv. tartalmazza a közigazgatási jogi felelősség alóli mentesülés egyes lehetőségeit. A környezethasználó a hazai jog szerint mentesül a közigazgatási jogi felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a környezetveszélyeztetés vagy a környezetkárosodás

- fegyveres összeütközés, háború, polgárháború, fegyveres felkelés, illetve természeti katasztrófa;
- jogerős, kötelezést tartalmazó hatósági vagy bírósági határozat végrehajtásának közvetlen következménye.

A törvény alapján azonban a környezethasználó - még ha mentesül is a közigazgatási felelősség alól - köteles kárenyhítési kötelezettségének eleget tenni, a hatóság számára információt szolgáltatni.

A felelősségi szabályok alkalmazási köre

A Kvtv. 101. §-a alapján a felelősség alanya fő szabály szerint bárki lehet, aki tevékenységével vagy mulasztásával a környezetet veszélyezteti, szennyezi vagy károsítja, felelősséggel tartozik („szennyező fizet” elve). A hazai jog az irányelvnél szélesebb körben határozza meg a károkozó fogalmát, illetve egy szigorított felelősségi rendszert - a károkozó vétkességétől független -, úgynevezett objektív felelősségi formát alkalmaz, amely nem vizsgálja még védett fajokban és természetes élőhelyekben okozott károk esetében sem a károkozó vétkességét.

Az ingatlantulajdonos felelőssége

A környezetkárosodásért, illetve a környezetveszélyeztetésért való felelősség annak az ingatlan a környezetkárosodás, illetve környezetveszélyeztetés bekövetkezésének időpontját követő mindenkori tulajdonosát és birtokosát (használóját) egyetemlegesen terheli, amelyen a környezetkárosítást, illetve környezetveszélyeztető magatartást folytatták.

A tulajdonosnak azonban a törvény lehetőséget biztosít a felelősség alóli mentességre, amennyiben az ingatlan tulajdonosa megnevezi az ingatlan tényleges használóját, és kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a környezeti kárért való felelősség nem őt terheli.

Az ingatlantulajdonos és annak használója felelősségével egyező módon felel a mozgó környezetszennyező forrás tulajdonosa és használója is. Felelősségük tehát egyetemleges mindaddig, amíg a tulaj kétséget kizáróan meg nem nevezi azt a személyt, aki a szennyező magatartást folytatta.

A jogutód gazdálkodó szervezet felelőssége

A gazdálkodó szervezetek jogutódlása kapcsán a Kvtv. rögzíti, hogy amennyiben több környezethasználó közösen hoz létre olyan gazdálkodó szervezetet, amelyben korábban végzett azonos vagy egymást kiegészítő tevékenységüket egyesítik, a környezetvédelmi kötelezettségek tekintetében a létrehozott gazdálkodó szervezet az alapítók jogutódjának minősül, felelőssége pedig az alapítókkal egyetemleges.

A gazdasági társaságok tagjainak és vezető tisztségviselőinek felelőssége

A gazdasági társaság megszűnése esetén a társaság által okozott környeztkárosodásért való felelősség kapcsán a Kvtv. speciális rendelkezést tartalmaz. A társaság által nem teljesített helyreállítási és kártérítési kötelezettségeikért ugyanis a társaság megszűnése esetén korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a gazdasági társaság és egyéni cég azon tagjai, valamint vezető tisztségviselői, akik olyan döntést hoztak, amelyről tudták, vagy az elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy annak végrehajtásával a társaság környeztkárosodást okoz. Ebben az esetben mentesség csak azon személyeket illetheti meg, akik az adott döntés meghozatalában nem vettek részt, ellene szavaztak, vagy azzal szemben tiltakoztak.

Alkalmazotti és megbízotti felelősség

Ha az alkalmazott a munkaviszonyával, illetve a szövetkezeti tag a tagsági viszonyával összefüggésben okoz környezetveszélyeztetést vagy környeztkárosodást, akkor a felelősséget a munkáltatóval vagy a szövetkezettel szemben lehet érvényesíteni.

Ehhez képest szigorúbb szabályt tartalmaz a megbízottakra vonatkozóan a Kvtv., mivel a megbízott által ilyen minőségében okozott környezetveszélyeztetésért vagy környeztkárosodásért a megbízó a megbízottal egyetemlegesen felel.

A környezeti kár fogalma az egyes jogszabályokban

A Kvtv. 4. § 13. pontja szerint „környeztkárosodás”: a környezetben, illetve valamely környezeti elemben közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős kedvezőtlen változás, illetve valamely környezeti elem által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett, mérhető, jelentős romlása.

A 91/2007. számú kormányrendelet ehhez képest már szűkítő módon a természetkárosodás fogalmát úgy határozza meg – az irányelv terminológiáját alkalmazva –, hogy természetben okozott károsodásnak az olyan környeztkárosodás minősül, mely a fajban, élőhelyben, területben az eredeti állapothoz képest jelentős mértékű kedvezőtlen változást eredményez.

A 220/2004. Korm. rendelet (a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól) a felszíni vízben okozott károsodásként a felszíni víz ökológiai, kémiai, illetve mennyiségi állapotában, illetve ökológiai potenciáljában közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős és kedvezőtlen változását, illetve a felszíni víz által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett mérhető jelentős romlását jelöli meg.

A 219/2004. Korm. rendelet (a felszín alatti vizek védelméről) pedig a felszín alatti vizekben okozott károsodást definiálja akként, hogy az a felszín alatti víz mennyiségi és minőségi állapotában közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető jelentős és kedvezőtlen változás, illetve felszín alatti víz által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett mérhető, jelentős romlása.

Az adott környezeti károsodás jelentős voltának meghatározása tehát nem elhanyagolható kérdés, mivel a jogszabályi definíciók tartalmi elemeként, ennek hiányában nem beszélhetünk természetben, felszíni vagy felszín alatti vizekben okozott károsodásról, amelyre az adott jogszabály – a felelősségi szabályok - alkalmazandók.

A természetben okozott károsodás jelentős mértékének megállapítására a 90/2007. számú kormányrendelet 1. számú mellékletében foglalt szempontok irányadók.

A felszíni vizek esetében a 220/2004. Kormányrendelet kimondja, hogy a felszíni víz állapota valószínűsíthetően jelentős és kedvezőtlen az alábbi feltételek bármelyikének megvalósulása esetén:

- a vízi és víz közeli, valamint a felszíni víztől közvetlenül függő szárazföldi élőhelyek és élő szervezetek fennmaradásához szükséges feltételek kedvezőtlen változása;
- a rendeltetésszerű vízhasználat korlátozása, akadályozása;

- környezet-egészségügyi kockázat fennállása;
- a felszíni víz szennyezettségi határértékeiről és azok alkalmazásának szabályairól szóló miniszteri rendeletben meghatározott környezetminőségi határérték túllépése;
- a rendeletben meghatározott anyagok, illetve meghatározott anyagok, meghatározott technológiából történő felszíni vízbe kerülése;
- hatósági határozatban megállapított alapállapot kedvezőtlen megváltozása.

A felszín alatti vizek esetében (219/2004. Korm.rendelet) pedig a károsodás jelentőségének megállapításakor figyelembe kell venni, hogy

- a felszín alatti víz minőségi állapotában okozott jelentősen kedvezőtlen változásnak minősül, ha
 - o az engedély kiadásának feltételeként meghatározott szennyezettségi szintet túllépik, vagy
 - o a vizek jó kémiai állapotára vonatkozó, a rendeletben foglalt bármely feltétel nem teljesül;
- felszín alatti víz mennyiségi állapotában okozott jelentősen kedvezőtlen változásnak minősül, ha a rendeletben foglalt, a víz jó mennyiségi állapotára vonatkozó bármely feltétel nem teljesül.

Ez utóbbi norma szerint a felszín alatti víz mennyiségi állapotában okozott jelentősen kedvezőtlen változásnak minősül, ha az alábbi feltételek bármelyike nem teljesül:

- a hosszabb időszakra, legalább hat évre számított átlagos éves vízkivétel nem haladja meg a külön jogszabály szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervben meghatározott hasznosítható felszín alatti vízkészletet, és
- a víz-, illetve nyomásszintekben a víztest külön jogszabályban meghatározott vízgyűjtő-gazdálkodási tervben megszabott arányánál nagyobb részén nem következik be jelentős mértékben vízkivételhez kapcsolódó tartós süllyedés, és
- a kapcsolódó felszíni vizek ökológiai vagy kémiai állapotában nem következik be olyan, a felszín alatti vizekkel összefüggésbe hozható jelentős romlás, amely akadályozza a felszíni vizekre külön jogszabályban megállapított környezeti célkitűzések teljesítését, és
- nem következik be a vízmozgás irányának olyan megváltozása, amely a felszín alatti víztest kémiai és fizikai állapotában jelentős és tartós tendenciózus változást eredményez veszélyeztetve a környezeti célkitűzések teljesítését, és
- a külön jogszabály szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervben figyelembe vett felszín alatti víztől közvetlenül függő szárazföldi ökoszisztémát a felszín alatti vízkivételek miatt nem éri károsodás.

A környezeti kár bekövetkezése esetén végrehajtandó intézkedések

Az irányelvet a hazai jogrendszerbe átültető jogszabályok vezették be a végrehajtandó intézkedések rendszerét és fogalmait az irányelv 2. mellékletében foglaltak szerint.

A Kvtv. értelmében a környezethasználó köteles a külön jogszabályban meghatározott környezetkárosodást megelőző intézkedéseket megtenni. Kötelezettségei közé tartozik továbbá, hogy környezetkárosodás esetén a helyreállítási intézkedések megtétele során

- elsődleges helyreállítási intézkedésként a környezetnek vagy valamely környezeti elemnek, illetve a környezeti elem által nyújtott szolgáltatásnak az eredeti állapotát vagy ahhoz közeli állapotát helyreállítsa;
- kiegészítő helyreállítási intézkedésként amennyiben az elsődleges helyreállítási intézkedés nem vezet eredményre,
- a károsodott környezeti elemet erre alkalmas környezeti elemmel, illetve a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást erre alkalmas környezeti elem által nyújtott szolgáltatással pótolja,

- ha az előző pontban meghatározott pótlás sem vezet eredményre, a környezeti elemet vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást - a károsodott környezeti elem vagy szolgáltatás becsült költségével megegyező -, erre alkalmas környezeti elemmel vagy környezeti elem által nyújtott szolgáltatással pótolja.

A fentiekén túl, a környezethasználó kompenzációs helyreállítási intézkedésként köteles megtenni mindazon intézkedéseket a helyreállítási intézkedések befejezéséig, amelyek a károsodott környezeti elem vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatás hiánya ideiglenes pótlásához szükséges.

A 90/2007. számú kormányrendelet 2. § (1) bekezdése értelmében a környezetveszélyeztetés megszüntetése érdekében környezetkárosodást megelőző intézkedéseket, a környezetkárosodás megszüntetése érdekében helyreállítási intézkedéseket kell tenni. A helyreállítási intézkedés keretében kárelhárítást, illetve kármentesítést kell végezni.

Környezetveszélyeztetés esetén a környezethasználó köteles minden környezetkárosodást megelőző intézkedést megtenni a környezetkárosodás enyhítése, illetve a további környezetkárosodás megakadályozása érdekében. Ennek keretében köteles haladéktalanul ellenőrzése alá vonni, feltartóztatni, eltávolítani vagy más megfelelő módon kezelni a környezetkárosodást okozó anyagokat, illetve más károsító tényezőket.

Azonnali beavatkozást igénylő környezetkárosodás bekövetkezése esetén a környezethasználó kárelhárítást (a továbbiakban: kárelhárítás), minden más esetben kármentesítést köteles végezni.

A Kormányrendelet meghatározza az azonnali beavatkozást igénylő eseteket. Így azonnali beavatkozásra van szükség,

- amennyiben a környezetkárosodás a közegészségügyet, a közbiztonságot veszélyezteti,
- amennyiben a környezetkárosodás felszámolása azonnali beavatkozással eredményesebben, hatékonyabban, gazdaságosabban végrehajtható, illetve
- a jövőbeni környezetkárosodás megelőzhető.

A kárelhárítás során biztosítani kell, hogy

- a környezetkárosodás ne tevődjön át más környezeti elemre,
- a lehető legkisebb környezeti terheléssel járjon,
- ne okozzon környezetveszélyeztetést, illetve környezetkárosodást.

A 91/2007. Kormányrendelet 2. melléklete tartalmazza továbbá a természetben okozott károsodás felszámolásának szempontjait, valamint a hatóság által előírható beavatkozási intézkedéseket az irányelvben foglaltaknak megfelelően.

A felszíni, illetve felszín alatti vizekre vonatkozó szabályozások pedig a helyreállítási intézkedéseket tartalmazzák a 92/2007., illetve 93/2007. számú Kormányrendeletek által bevezetett módosítások eredményeként.

Az eljáró hatóságok köre

A környezetvédelemért felelős szervek, hatásköreik és szerepük a környezeti károk kezelésében meglehetősen összetett, azonban elsősorban az alábbi hatóságok felelősek az irányelv által a hazai jogba ültetett rendelkezések megfelelő alkalmazásáért, egyes intézkedések megtételéért:

- környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek (felügyelőség) – Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség (OKTVF);
- vízügyi igazgatóságok (VIZIG) – Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF);
- nemzeti park igazgatóságok (NPI);
- katasztrófavédelmi igazgatóságok;

- fővárosi, illetve megyei kormányhivatal népegészségügyi szakigazgatási szervei;
- Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBH);

A környezetvédelemért felelős miniszter a 90/2007. Kormányrendelet alapján az OVF-nél folyamatosan működő Központi Környezetbiztonsági Ügyeletet (KBÜ) tart fenn, mely fogadja a környezeti káresemény bejelentését, és továbbítja a bejelentéseket az illetékes hatóságok felé további intézkedés végett.

A költségek viselése

A környezeti kárért való felelősség magában foglalja a szükséges intézkedések költségeinek megtérítését, azonban egyes esetekben a központi költségvetés finanszírozza a környezetkárosodást megelőző intézkedéseket, a helyreállítási intézkedések költségeit. Ez akkor fordulhat elő, ha a költségeket nem lehet másra átruházni, s emellett, a központi költségvetés - szükség esetén - az azonnali beavatkozást igénylő esetekben a környezetkárosodást megelőző intézkedéseket, valamint a helyreállítási intézkedések költségeit is megelőlegezi.

Amennyiben a környezetvédelmi hatóság jogerősen megállapítja a környezetkárosítás tényét, a helyreállítási intézkedés megtételére kötelező határozatában elidegenítési és terhelési tilalmat is elrendel a kötelezett személy azon ingatlanaira, amelyek a helyreállítási intézkedés költségeinek előreláthatólag finanszírozandó összegére kellő fedezetet nyújtanak.

Az elidegenítési és terhelési tilalom feljegyzését a környezetvédelmi hatóság kezdeményezi az ingatlan-nyilvántartási hatóságnál, s ha a kötelezett a szükséges helyreállítási munkákat elvégezte, a feljegyzés törlése végett ugyanígy járnak el.

Amennyiben a környezetkárosodást megelőző, illetve a helyreállítási intézkedés költségeit a környezethasználó helyett a központi költségvetés finanszírozza, a környezetvédelmi hatóság a finanszírozott költségek összegének erejéig a környezethasználó ingatlanvagyonára a Magyar Állam javára jelzálogjog, illetve elidegenítési és terhelési tilalom bejegyzését rendeli el. Ezen túlmenően azonban, ha a környezethasználó ingatlanvagyonának értéke a központi költségvetés által finanszírozott összegre nem nyújt kellő fedezetet, a környezetvédelmi hatóság a környezethasználó ingó vagyonára is elrendeli a jelzálogjog bejegyzését.

Részvételi lehetőségek a környezeti károk bekövetkezése, környezetveszélyeztetés esetén

A részvételi jogok gyakorlása vonatkozásában a környezeti felelősségi irányelv nem hozott változásokat, így a környezetkárosítás, környezetveszélyeztetés kapcsán a korábbi részvételi szabályok érvényesülnek.

A Kvtv. 97. § (2) bekezdése értelmében mindenkinek joga, hogy környezetveszélyeztetés, környezetkárosítás vagy környezetszennyezés esetén a környezethasználó és a hatóságok figyelmét erre felhívja. Az erre vonatkozóan írásban tett felhívásra a hatáskörrel rendelkező szerv intézkedésének megtétele mellett a törvényben előírt határidőn belül érdemi választ köteles adni.

A Kvtv. 98. § (1) bekezdése pedig a környezetvédelmi közigazgatási eljárásokban a - hatásterületen működő – a környezetvédelmi érdekek képviselőire létrehozott egyesületek és más, politikai pártok, érdekképviselőnek nem minősülő egyesületek számára működési területükön ügyféli jogot biztosít.

Az ügyféli jogosultságon kívül a Kvtv. kifejezetten környezetveszélyeztetés, környezetszennyezés vagy környezetkárosítás esetén jogosultságot biztosít a környezetvédelmi egyesületek részére, mikor kimondja, hogy e szervezetek a környezet védelme érdekében jogosultak fellépni, és

- állami szervtől, helyi önkormányzattól a megfelelő, hatáskörébe tartozó intézkedés megtételét kérni, vagy
- a környezethasználó ellen pert indítani.

Ez utóbbi esetben a perben az ügyfél kérheti a bíróságtól, hogy a veszélyeztetőt tiltsa el a jogsértő magatartástól (működéstől), illetve kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére.

A Tvt. 65. § (1) bekezdése - a Kvtv. fenti rendelkezésével összhangban - kimondja, hogy a természeti területek és értékek jogellenes károsítása, veszélyeztetése esetén a természet védelme érdekében a természetvédelmi célú társadalmi szervezetek jogosultak fellépni, és állami szervektől, önkormányzatoktól a megfelelő és hatáskörükbe tartozó intézkedés megtételét kérni, vagy a védett természeti érték, terület károsítója, veszélyeztetője ellen pert indítani.

Pénzügyi biztosítékok

A környezeti károk helyreállítása, azok felszámolása vonatkozásában nem elhanyagolható kérdés, hogy a környezeti kárért felelős személynek rendelkezésre áll-e megfelelő pénzügyi tartalék, avagy azt a központi költségvetés kell, hogy finanszírozza a Kvtv. már említett 56. § -a értelmében.

Egyes tevékenységekkel okozható, előre nem látható környezetkárosodások felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében a környezethasználó környezetvédelmi biztosíték adására kötelezhető. A Kvtv. által rögzített további pénzügyi biztosíték a környezetvédelmi céltartalék, amely a jövőben valószínűleg vagy bizonyosan felmerülő környezetvédelmi kötelezettségeire különíthető el.

Azokat a tevékenységeket, melyek vonatkozásában környezetvédelmi biztosítékkadás, illetve céltartalék képzése válik szükségessé, valamint a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, továbbá a környezetvédelmi biztosítás szabályait kormányrendeletnek kell megállapítania, azonban e részletes szabályozás még nem született meg.

Összefoglalás

Általánosságban véve megállapítható, hogy az alapvető szabályok nem változtak hazánkban az irányelv átültetése eredményeként, de a szabályozás több vonatkozásban kiegészült, részletesebbé vált, egyes előírások szigorodtak. Új szabályzás is életbe lépett a kármentesítési és helyreállítási intézkedésekre, illetve a természetben okozott károsodás mértékének megállapítására vonatkozóan.

A magyar környezetjogi felelősségi rendszer egyik erőssége az irányelvhez képest, hogy a magyar környezeti károkért – és veszélyeztetésért - való közigazgatási felelősség objektív, vétkességtől független felelősségen nyugszik. A környezethasználó csak akkor mentesül, amennyiben képes bizonyítani, hogy a környezeti kár vagy annak közvetlen veszélye háború, fegyveres konfliktus, természeti katasztrófa, illetve jogerős, kötelezést tartalmazó hatósági vagy bírósági határozat végrehajtásának közvetlen következményeként alakult ki, az irányelvben foglalt egyéb kimentési okok nem kerültek átültetésre a Kvtv. rendszerébe. A felelősség alóli kimentés köre szűkebb, mint azt az irányelv lehetővé teszi, így a környezetvédelem szempontjából ez mindenképpen pozitív eleme a szabályozásnak.

A hazai környezeti felelősségi rendszer hiányosságaként említhető, hogy a pénzügyi biztosítékokra vonatkozó részletes szabályozás mindmáig nem született meg.

A környezeti kár fogalma részletesebb, mint az irányelv definíciója, azonban a hazai fogalom is tartalmazza a „jelentős” kifejezést, amely azt jelenti, hogy a kevésbé jelentős károk nem tartoznak a felelősségi szabályozás hatálya alá.

A kár jelentőssé minősítésének, a kár mértékének megítélése jogalkalmazói feladat, hogy egy adott szennyező, károsító tevékenység vagy mulasztás által okozott káros következmény jelentősnek, s ezáltal jogszabály szerinti környezeti kárnak minősül-e.

A terminológia kapcsán a joggyakorlatra vár a környezeti károk kapcsán azok jelentős voltának megállapítása, mely kérdés relevanciáját pedig nem lehet eléggé hangsúlyozni, mivel ez képezi fogalmi feltételét a kármentesítési intézkedések megindításának, a felelősségi szabályok alkalmazásának.

EMLA Egyesület
1076 Budapest
Garay u. 29-31. I/1.